

Lidé různých názorů z pravé, levé i střední části politického spektra,
s nimiž ne každý nutně souhlasí – takoví jsou autoři seriálu esejí magazínu Reportér.

Neopětovaná láska

Proč mají mnozí Češi jakýsi pocit blízkého vztahu s Izraelem? Toto téma si pro svou esej vybral majitel českého i izraelského pasu, který kdysi sloužil v armádě židovského státu a napsal dvě knihy o izraelské tematice. David Shorf – jak sám říká – „nabourává rozněžnělé ideje českých elit“, na druhé straně podle něj mezi oběma národy „určitý mimořádný vztah opravdu existuje“. „Izraelští výsadkáři dodnes při opouštění letadla reagují na příkaz ‚Skoč!‘. To proto, že jejich školitelé v historii pocházeli právě z Československa,“ píše.

DAVID SHORF (56)

Spisovatel, novinář, podcaster, kouč a bývalý izraelský voják. Studoval anglickou literaturu na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. V Česku působil jako zástupce šéfredaktora Lidových novin a v posledních dvou letech vydal dvě knihy *Sloužil jsem v Gaze* a *Šekelí léta: Ostravák v zemi zaslíbené*. Působí v institutu Solvo Ivany Tykač, je vztahovým (i osobním) koučem v Terapeutickém centru Calmea. Vysílá podcast *Med a peří* a vyučuje na Vysoké škole ekonomie a managementu.

Existují národy, mezi nimiž je spřízněnost očividná: sdílený jazyk, historie, náboženství. A pak jsou vztahy, které překvapují, protože na první pohled nedávají smysl. Jedním z nich je zvláštní pocit většiny Čechů ohledně jakési tiché příbuznosti s Izraelci. Ne ideologické, ne náboženské, spíš psychologické. Co v ní ale musíte vidět, pokud chcete tento vztah pochopit, je něco, co lze nazvat asymetrií vzájemné lásky.

A tak zatímco mnoho Čechů chová k Izraeli vztah emocionální, až sentimentální, Izraelci nás vnímají realističtěji, až studeně. Zmíněná asymetrie je pochopitelnější, když se podíváme na historické důvody, které k nerovnosti citů vedly.

Lze pracovat s hypotézou, že česká sympatie k židovskému státu je primárně krmena obdivem k národu, který se brání. To ve srovnání s Československem vybízí k lítosti nad vlastním osudem, který středoevropskému národu neumožnil hrdou historii a poškodil jeho kolektivní sebevědomí. Češi tak mají tendenci vidět Izrael jako odraz sebe samých, ale v jakémisi paralelním vesmíru. Tak nějak by ve fantaziích vypadalo Československo, kdyby se kdysi, v roce 1938, postavilo Hitlerovi.

To je ale jen jedna část české zamilovanosti. Ta druhá se obrací do minulosti ke vzniku Státu Izrael a křísí příjemný pocit, že jsme to byli „my, kdo jim tehdy pomohli“ (dodávky zbraní mezi léty 1947–1949). Proč Češi rádi připomínají, že bez jejich pomoci by možná Izrael vůbec neexistoval? Jde o vzácný příklad národního sebevědomí, které je jinak obecně spíše tišší.

Nelze přirozeně pominout ani morální rovinu holokaustu, jelikož Češi dobře vědí, že jejich židovští spoluobčané zmizeli, a všichni víme proč. Instinktivní solidarita byla a dodnes je pak přirozeně sebeuspokojující reakcí.

Izraelský vděk?

To Izraelci nás vidí pragmaticky. Uznávají Masaryka, který bojoval proti antisemitismu a podporoval myšlenku židovského státu. Izraelci si také cení zbraní a instruktorů, díky nimž se židovský stát hned po vzniku ubránil arabským státům ve válce o nezávislost.

Tedy Izraelci... Platí to, ale jen pro malou část z nich. Pro průměrného Izraelce je totiž Česká republika malá, Židům nakloněná evropská země, která je hezká na turistiku, ale geopoliticky okrajová. A upřímně, Izrael má jiné starosti než milovat nějakou malou středoevropskou zemi.

Izrael Česko respektuje, je historicky vděčný, ale bez vášně. Izraelci k Česku nemají špatný vztah. Jen pro ně není tak důležitý jako ten český k nim. Není třeba se cítit zhrzeně. Oni se potřebují kamarádit s velkými hráči, kteří na jejich budoucnost mají daleko větší vliv.

IZRAEL MÁ JINÉ

STAROSTI NEŽ MILOVAT

NĚJAKOU MALOU

STŘEDOEVROPSKOU ZEMI.

Nejde tedy o cílený chlad, nýbrž o rozdílné perspektivy. Přiložme ještě k encyklopedickým faktům a jejich interpretacím rovinu osobní zkušenosti. Autor tohoto textu je majitelem českého i izraelského pasu, a proto cítí mandát obě země srovnávat. Devadesátá léta prožil v kibucu Givat Chajim, v Aškelonu a později v Tel Avivu a Jeruzalémě. To proto, že předtím takzvané „vystoupal do Jeruzaléma“.

Ano, slovo „emigrovat“ pro Židy vracející se do domoviny neexistuje. Do Izraele se „stoupá“ (la'alot), protože Jeruzalém jednak skutečně leží v horách, ale hlavně je také duchovně nejvyšším možným místem.

Jak lze v praxi pocítit česko-izraelskou soudržnost? Nutno říct, že moje zkušenost se váže především k liberálnímu izraelskému prostředí. Na první pohled mezi Prahou a Tel Avivem není nic společného: tady tiché středoevropské město, kde lidé mluví polohlasem a přecházejí na červenou jen s pocitem viny, tam křiklavý rytmus Blízkého východu, kde se klakson stává okamžitou formou komunikace a debata se málokdy drží pod úrovní menší hádky. A přesto, když mezi těmi dvěma světy pendlujete, začne vám docházet, že ty rozdíly jsou jen povrchem. Pod ním se skrývá mentalita, která přece jen podobně rezonuje.

Historické paralely jsou dané. Izraelci říkají o holokaustu: „Už nikdy více!“, zatímco Češi jsou citliví na mnichovskou (či jakoukoliv budoucí podobnou) zradu, na onen již zmíněný rok 1938. V obou případech jde o situace, kdy se národy dostaly do „tlap“ velmocí, které se je snažily podrobit, zničit, či dokonce vyhladit. Oba národy se naučily používat jako obranný mechanismus humor. A právě vidění sebe sama jako Davida ve střetu s Goliášem a vyrovnávání se s touto rolí prostřednictvím nadhledu a sebeironie je jistou spojnici.

Jenže zatímco Haškův Švejk představuje pro Čechy geniální zbraň proti převaze cizího systému, pro Izraelce nikdy humor nesmí zpochybnit národní hrdost. Řada izraelských přátel mě konfrontovala s otázkou, zda byl Švejk pasivně destruktivní figura, nebo jen poslušný

BLÍZKÁ ZEMĚ? Izrael, kde právě začaly zimní deště, je výjimečný tím, že je obklopen hrozbami, ale dokáže měnit strach a temnou atmosféru v pozitivní energii. Krize pro něj není konec, ale začátek. Právě z toho by si Česko mohlo vzít příklad.

Foto: ČTK/Proimedia.cz

idiot, který dělá vše, co se po něm chce, až to přestane dávat smysl. Ani jedna varianta se jim nezamlouvala.

Izraelský humor, který jsem zažil, je jiný. Vyžívá se v jakémisi neškodném vnitřním rasismu, kdy se subetnika neustále špičkuje na základě předsudků soudících kultury zemí, odkud Židé přijeli. Proto existují stovky vtipů na marokánské Židy (narážející na záliby ve zlatých řetízích a na frajerské chování), gruzínské Židy (narážející na bohaté ochlupení) nebo obecně na orientální Židy, kteří si ze severní Afriky a Asie přivezli kulturní zvyky, které aškenázským Židům z Evropy připadaly „nekultivované“.

Co profesori z Izraele?

Pokud hledáme důkazy o unikátním vztahu v „akademii“, měli bychom se bavit s izraelskými vědci. Tato příležitost se mi naskytla, když jsem se před pár měsíci potkal na Karlově univerzitě se skupinou izraelských lektorů.

Očekával jsem slovní spojení typu „tichá solidarita“ nebo „jen ten, kdo zná existenciální strach, rozpozná ho u druhých“. Čekal jsem, že na přetřes přijde i role Tomáše Masaryka i jeho syna Jana či historie silné židovské komunity. Nestalo se. Ani jeden akademik nepotvrdil tezi, že mezi Izraelem a Českem existuje nějaký „special relationship“ – speciální vztah, podobný tomu mezi USA a Británií.

Vzdělání izraelští občané znali historická fakta. Svůj pohled však stavěli na své „do sebe zahleděné

**NIKDO NÁS NEMÁ RÁD.
A KDYŽ NÁM NĚKDO
FANDÍ VE RWANDĚ,
JSME ŠŤASTNÍ.**

perspektivě“, která odráží míru přátelství na základě intenzity přátelských kroků ostatních zemí. Slovy jednoho z nich: „Nikdo nás nemá rád. A když nám někdo fandí ve Rwandě, jsme šťastní.“ Nevyřčeno zůstalo, že to, co vnímáme v Česku jako speciální vztah, má Stát Izrael k jakékoliv zemi, která jej podporuje.

Buďte však v klidu. Ač se zatím esej zkoumající vztah mezi Izraelem a Českem nese v duchu destruktivním a nabourává rozněznělé ideje českých elit, autor tohoto textu přesto věří, že určitý mimořádný vztah opravdu existuje. Jen reflektuje odlišnosti povah obou malých národů. Neopětovaná láska by asi byl nejtrefnější název.

Jestliže Izrael v této paralele představuje emancipovanou ženu, která na jedné straně vyhrává fitness soutěže

v bikinách a na druhé drtí soupeře na matematických olympiádách, Česká republika zaujímá roli nesebevedomého stydlína, který by své obdivované samici alespoň rád namazal záda kulturistickým opalovacím krémem.

Ano, židovský stát u svého zrodu potřeboval zbraně, letadla a instruktory. Ano, matka mé první izraelské manželky ještě na vojně střílela z československé ručnice. A potřeť ano, ještě dnes, po 77 letech, v izraelské realitě najdeme rezidua tehdejší zbraňové iniciativy. Izraelští výsadkáři dodnes při opuštění letadla reagují na příkaz „Skoč!“. To proto, že jejich školitelé v té dávné historii pocházeli právě z Československa.

Ano, nelze si nevšimnout vysokého výskytu jména Masaryk v názvech ulic a náměstí. T. G. Masaryk se o tuto symbolickou poctu zasadil jedinou, ale zásadní návštěvou, kdy v roce 1927 jako hlava státu navštívil tehdejší židovské osídlení v Palestině a vyjádřil jasné „ano“ ke vzniku židovského státu. Ale kromě zbraňové pomoci, Masaryka a společných pocitů ohrožení existují v současnosti i méně viditelné paralely. A ty lze zažít jen „v terénu“.

Kunderova izraelská linka

Vraťme se do „devadesátek“, kdy autor tohoto textu jako mladý židovský emigrant „pronikl“ na Hebrejskou univerzitu a usiloval o integraci do izraelské společnosti. Když jeho spolužáci zjistili, že pochází z Československa, jejich reakce byly vstřícné, ale velmi úzce zaměřené. „Je pravda, co píše Kundera o českých holkách? Jsou opravdu tak sexy? Provokovaly skutečně ruské vojáky během invaze tím, že jim ukazovaly nohy v minisukních?“

Knihy Milana Kundery se skutečně objevují v části izraelských domácností. Směšné lásky zdobily noční stolky tří ze čtyř autorových spolubydlících. A to dokonce napříč izraelskými subetniky, v knihovnách aškenázských i orientálních Židů.

Stereotypy o českém hokeji a plzeňském pivu naopak na seznam izraelského zájmu nepatří. Největší zimní stadion v městě Metula měl v devadesátých letech jen tři čtvrtiny požadovaného rozměru a na jeho ledě se proháněli jen emigranti ze Sovětského svazu. A plzeňské pivo? To se začalo importovat do Izraele až v polovině

TŘI OTÁZKY PRO AUTORA

Scénář pro Netflix

Koho považujete za svého životního učitele?

Mám jich několik. Ten první se jmenuje James Hetfield a hraje a zpívá v Metallice. Jeho Nothing Else Matters, kterou napsal manželce z turné, je nejkrásnější balada v historii hudby. Ten druhý se jmenuje Michael Crichton a jeho knihy mě provází celý život.

Existuje problém, na který jste postupem času výrazně změnil názor?

Vzhledem k tomu, že moje úžasná manželka je skvělá adiktoložka, změnil jsem postupem času názor na alkohol. Mám tím na mysli, že jsem porozuměl tomu, jak nebezpečná látka to je. A jelikož pracujeme se závislými v našem stationáři, už bych nikdy nad alkoholem pobaveně nepřimhouřil oko.

Co ve zbývajících částí života potřebujete stihnout?

Samozřejmě mám v plánu scénář pro Netflix (o manželském páru terapeutů, tedy o nás), pár dalších knih a pokus o natočení celovečerního filmu. A když bude splněno a budou peníze, tak pilotní průkaz a pak společný výstup na Kilimandžáro.

devadesátých let. Do té doby kralovaly barům jen Karlsberg, Tuborg, Heineken a dvě lokální piva se specifickou chutí: Maccabi a Goldstar.

Izraelská varianta vysedávání u piva je navíc natolik odlišná, že by ji „naším směrem“ nevychýlil ani Prazdroj. Izraelci se popíjení oddávají na konci týdne a probíhá mezi bary, které jsou momentálně v kurzu. Představa, že si odsedí na jednom místě deset pív, je nereálná. Ostatně, Izraelci neříkají „jít na pivo“, nýbrž „vyrazit ven“ (hebrejsky „lacet“). To se pojí s povinným módním show-off (neboli ukážeme, co máme na sobě).

Ano, žijeme jinak než Izraelci, ale mohli bychom se jimi inspirovat. Naše židovská „girlfriend“ je obklopena hrozbami, neví ani dne, ani hodiny, a přesto se jí daří měnit strach v pozitivní energii. Patří k zemím s nejdelším průměrným dožitím, vykazuje překvapivě dobré ukazatele duševního zdraví a je jedním z globálních epicenter inovací a start-upů. Proč?

Odpověď nabízí autoři knihy Duch Izraele: Dan Senor a Saul Singer. Zní prostě, ale je těžké ji napodobit: vysoká odolnost. Je to přesvědčení, že krize není konec, ale začátek. Že svět je nespravedlivý, a přesto stojí za to do něj investovat. Že člověk potřebuje komunitu, protože sám je slabý.

Izraelci vyrůstají v prostředí, kde je improvizace samozřejmá. Vědí, že příběhy se mění rychle a že čekat na instrukce znamená nechat si utéct šanci. V armádě se tomu říká „mission command“: nečekej na povel. Jednej. Přemýšlej. Převezmi odpovědnost.

To v české duši se léta usazovala opatrnost. Jenže opatrnost je opakem akce. Nedávný výzkum institutu Solvo přitom opravdu potvrzuje nízkou odolnost Čechů. Nejen v oblasti duševního a fyzického zdraví, ale i v dimenzích hodnot, adaptability, soudržnosti a důvěry ve stát. Přesně v oblastech, kde Izraelci excelují. Například se zbraní v ruce by za vlast bojovalo jen 11 procent Čechů.

Kopírovat izraelskou cestu z mnoha důvodů nelze. Ale vzít si třeba jen tu odvahu, kterou Izraelci v historii kultivovali z nutnosti, a změnit ji ve zdroj síly pro zemi, která má dnes spíš pocit, že se svět kolem ní zrychluje a ona stojí na místě – to by nebylo špatné. ●